

Kooliarendus ja selle planeerimine

Ene-Silvia Sarv

Väljavõtte plenaartekandest kooliarenduse konverentsil 25.10.2001. TÕS

Tab 1 Haridust mõjutavad industriaalaja ja infoaja põhierinevused ja koolide arengukavad

industriaalajastu	infoajastu	arengukavade tunnusooni (ES)
vatandavad suhted	kooperatsioon	Kooperatsiooni, tiim töö ja projekteerimisseminaride olemasolu v puudumine
bürokrat lik org	tiimiorg	Nõrk hierarhia, koos- ja võrgustikujuhtimise elemendid
autokr juhtim	jagatud juhtim	Juhtimis-süsteemi mitmedimensioonilisus, jagatud/delegeeritud võim ja vastutus
tsentraliseeritud kontroll	autonoomia +arvestus/aruandmine	Sisekontrolli iseloom ja väliskontrolli suhtumise /arvestamise iseloom – usaldav-loov-interpreteeriv v alluv-täitev-formaliseeriv
autokraatia	demokraatia	Juhtimise ja probleemide lahendamise, koolikultuuri iseloom – alluvuslik-formaaltäitev v osalev, läbirääkiv
esindusdemokr	osalusdemokr	Otsustamise delegeeritus volitatautele vs pürgimise osalusele ja konsensussele, igaühe hääle kuulmisele
compliance/täitmine	initsiatiiv	Min vajalik alluvus/täitmine seaduste jms suhtes, initsiatiivi ja loomingu toetamine
ühesuunal kommunikats	võrgustikulisus	Monitooringu puudumine vs mitmemõõtmeline pidevmonitooring ja mittelineaarne tagasiside, võrgustikuline kommunikatsioon
diskreetne tööjaotus	holism - ülesannete integratsioon	Täpsete tööülesannete täitmisega piirdumise prevaleerimine koostöö, ülesandepõhise täitmise üle
NB-ES õpetajate õppimine individuaalne parema kohese täitmise v välise nõude mõjul	õppimine individuaalne ja kooperatiivne - arengu, pikema eduperspektiivi ja organisatsiooni sisearengu osana	Õpetajate õppe olemus ja siht, elukestva õppe ja karjäärakasvu kontseptsioon
NB Õpetaja evalveerimine-hindamine: omaette, form üla-lt-alla ettekirjut ja näitajad	tervikuvade, kaashinnang	Õpetaja arengu ja hindam seotus üldise planeerimise ja eesmärkidega!

(IEE, Instructional design theories, lk 2864-65 põhjal E Sarve edasiarendus)

Kriteeriumidena arengukavade tüüpide väljaselgitamiseks on ühelt poolt universaalsed loomujooned, mida on kasutatud nii organisatsioonide kui haridussenaariumides ühiskonna loomusel kirjeldamiseks (Shell-stsenaariumid ja Eesti haridus – 2015)

1. sidusus, inclusivsus vs võõrandav, konkurentsile orienteeritud ühiskond / koolikultuur
2. avatus, innovatiivsus, püüdluste tase ja humanistlikele väärtustele orienteeritus vs suletus, konservatiivsus, väljakutsete vältimine, orientatsioon “kohe ja rohkem kui naabril”

Koolide arengukavade sisuanalüüs andis teatavad tugipunktid sellise lähenemise kaalumiseks – eriti missiooni-visiooni osa, märksõnade olemasolu v puudumine, kavandatud prioriteedid ja nende järgimise viisid, kontrolli viisid ja eesmärgid ning inimfaktori/inimkapitali arendamise eesmärk ja viisid.

Jõudsime 4 põhitüüpi mudeliteni:

konkurentsi- e võitjamudel	väärtus-/inimkeskne mudel	aktiivne õpiorganisatsiooni mudel	konservatiiv-formaalne, passiivne mudel
----------------------------	---------------------------	-----------------------------------	---

Mudeli väljatöötaja arvates pidanuks üks koolides arenenud mudel – ikultuurilis-keelise integratsiooni dominanadiga koolid mahtuma nende nelja mudelitüüpi sisse kui vastava erijoonega arengukava omajad. Paraku andis arengukavade tutvumine põhjust väita, et venekeelsete koolide arengukavad peegeldavad siiski teiselaadilist pedagoogilis-organisatsioonilist kultuuri ning täiendav uurimine peaks näitama, kas selline oletus on õige.

Mudeli kriteeriumid (IEE, Models and Model building, pp 3865 - 3873, J. P. Keeses):

1. Mudel viib **etteöeldavusele**/ennustusele (prediction), mida on võimalik vaatlusega v empiirilisel, kriitilise testiga kontrollida
Kontemtanalüüsi tabelite põhjal oli selgesti näha, et koolid erinevad oma arengukavade “Sisumustritelt” – seda kinnitas ka küsitlus.
Mudel avab arengukavad üldisemast vaatekohast ja võimaldab tetavate tunnusoonte abil koolide arengukavu tüpologiseerida. Ühte või terise tüüpi täpsustatud arengukavad omavad suurema tõenäosusega tetatavad kriteeriume, eesmäärke ja kontrolli mehhanisme.
2. Praeguseks ei saa pidada mudelieid lõpuni ja piisava rangusega konstrueerituiks, selleks vajaneks täiendavaid uuringuid, mis võivad viia nii täpsustuste kui ümberkonstrueerimiseni. Kuid siiski on nende tõepärasust/kehtivust kinnitanud ekspertide poolne hinnang.

Ohud mudeldamisel

- mudel on alati **lihtsustus** - ei tohi olla ülelihtsustatud;
- mudeli **tähendust** ei tohi segi ajada selles kasutatud sümbolite eneste tähendusega, aspektidega

Karakteristikud v kriteeriumid	modeli fookus				
	konkurentsi- e võitjamudel	väärtus- /inimkeskne mudel	aktiivne õpiorganisa- siooni mudel	konservatiiv- -formaalne, passiivne mudel	integratsi- oonidomi- nandiga
	kõrged formaalsed saavutuspuü- dlused, tugev innovatiivsus , exclusive / välistav	kõrged väärtuselised puüdlused, innov v konservat, inclusive	kõrged puüdlused, innovat- avatud, inclusive	jõukohased v madalad taotlused, säilitav, mitteinno- va t, incl v exclusive	võib kuuluda 4 põhimudel isse, lisa kee- ja kultuuri aspekt E sotsialise- erumiseks
arengu põhieesmärk					
Seotus EH 2015, strateegiaga	Nõrk v puudub (konkurentsi-Eesti, korporatiivne Eesti)	Nõrk v keskmine (Õpi-Eesti ja rahvuskeskne E)	Tugev v keskmine (Õpi-Eesti v Konkurentsi-Eesti)	Nõrk v puudub (Rahvuskeskne Eesti)	
ajaline perspektiiv (1, 3-5; 5-12 a)	lüh- ja kesk	kesk- ja pikk	lüh-, kesk- ja pikk perspektiiv	lüh- ja kesk	
uuduste inkorporeerimise motiiv ja strateegia	teiste edestamine konkurentsis,			ettekirjutus "ülalt", min pingutus	
indiv v tiim töö- põhinev areng	ind , võimaluslik		tiim ind võimendusega	ind -	
arengu jm juhtimise struktuur	hierarhiline + indiv initsiatiiv		võrgustik v vert- hor-demokr	hierarhiline	
kvaliteedi kriteeriumi loomus	formaalsaavutuslik - olümpiaadid, eksamitulemused, ülikooli sissesaamine				
tüüpiline väljund					
kvaliteedi taotluse tee	valik sisendil, elimineerimine õppe kestel, range edukuse aarvestus	kasvatuslik- õpetusliku lisaväärtuse saavutamine, protsessijuhtimine, isikl ja kollekt vastutus	kvaliteedijuhtimine, ind ja kollekt teadmusloome, lisaväärtus		
personaliõppe eesmärk, taotlus					
Tagasiside	möödetavad tulimused, lineaarne tagasiside, ka/eriti org-väline, lühiajaline	Kvalitatiivne, mittelineaarne, multi- dimensionaalne, formaalsust välistav, pikka perspektiivi arvestav	Kvalitatiivne ja kavntitatiivne, mittelineaarne, multi- dimensionaalne, süst-väline , Lüh- ja pikaperspektiiviiline	möödetavad tulem, lineaarne, valdavalt org- sisene, lühiajaline	
arenguks ette nähtud vahendid	palju	keskm v vähe	keskm v kõrge	põhjenda-matult palju v vähe	
	15 %	25 %	20 %	40 %	1/3
	konkurentsi- e võitjamudel	väärtus- /inimkeskne mudel	aktiivne õpiorganisatsioon i mudel	konservatiiv- formaalne, passiivne mudel	Integrat- siooni- dominandiga
% vaadeldud koolidets					

Arengukavade analüüs ja eksperthinanangud töid esile:

- * Kõik arengukava modelitüübid on esindatud,
- * uurimist vajab vene kooli eraldi tüübina esile toomine (tugev autoritaarsus ulatusliku toimetöö jmt kõrval jm "oma kultuuri säilitamine)
- * Väga sageli on omavahel ühendatud, st arengukava omab mõlema tüübi jooni, väärtus/inimkeskne mudel ja õpiorganisatsiooni mudel
- * Integratsioonidominandiga koolid on vaid venekeelsed koolid, integratsioon – riigikeele ja eesti kultuuri mõttes;
- * Euroopa ja EÜ dimensioon puudub arengukavades pea täielikult, seda ka integratsioonidominandina

© Ene-Silvia Sarv

TPÜ Haridusuuringute Instituut

Raadi 8, Tallinn 13812

Tel. 6345 895, faks 6345686, mobiil 05520449